

Rosenlundsskolan

Kulturmiljöanalys

2021-06-11, rev. 2021-06-14/ White arkitekter AB

white

Rosendalsskolans område är markerat.

Objekt		Beställare	Ansvarig	Medverkande
Objekt:	Rosendalsskolan	Jönköpings kommun	Annika Andersson	Paulina Virta
Kommun:	Jönköping	Tekniska kontorets fastighetsavdelning	<i>Bebyggelseantikvarie</i>	<i>Antikvarie</i>
Län:	Jönköpings län		White Arkitekter AB	
			Östgötagatan 100, Stockholm	
			Tel. +46 8 402 26 33	
			annika.andersson@white.se	

Innehåll

BAKGRUND, OMFATTNING OCH SYFTE	4
BAKGRUND	4
SYFTE	4
VAD ÄR KULTURHISTORISKT VÄRDE	6
ANALYSMODELL OCH METODIK	7
HISTORIK	8
JÖNKÖPINGS BEBYGGELSEUTVECKLING	10
NÄROMRÅDETS UTVECKLING	12
ROSENLUNDSSKOLAND UTVECKLING	14
BYGGNADSÅR OCH URSPRUNGLIG FUNKTION	15
ÖVERGRIPANDE SKOLHISTORIA	16
KULTURHISTORISK VÄRDERING	18
MILJÖN SOM HELHET	20
BYGGNAD A OCH B	22
BYGGNAD C	24
BYGGNAD D	26
BYGGNAD E	28
BYGGNAD F	30
BYGGNAD G	32
BYGGNAD H	34
KÄLLOR	36

Uppdragets förutsättningar

BAKGRUND OCH OMFATTNING

White har givits i uppdrag av Jönköpings kommun, Tekniska kontorets fastighetsavdelning, att utföra en kulturmiljöanalys inför eventuella framtida förändringar av Rodenlundsskolan. Utredningen har föregåtts av platsbesök i juni 2021.

Samtliga fotografier är tagna av White arkitekter om inte annat anges. Bilder från White arkitekter är upphovsrättsskyddade och får endast användas efter tillstånd från det aktuella uppdragets uppdragsledare.

SYFTE

Dokumentet *Kulturmiljöanalys* är ett verktyg att använda inför planläggning samt under förprojekterings- och projekteringsfasen. Detta är en förenklad kulturmiljöanalys.

Dokumentet syftar till att ge en bakgrund till varför miljön har utvecklats som den gjort samt vilka karaktärsdrag, värden och berättelser som är bärande.

Samtidigt syftar den antikvariska förundersökningen till att ge rekommendationer inför fortsatt förvaltning och utveckling.

KULTURHISTORISK KARAKTÄR ELLER VÄRDE?

I plan- och bygglagen (PBL), som reglerar hur vi bygger, görs en skillnad mellan karaktär och kulturhistoriskt värde.

Karaktären är det vi upplever när vi rör oss i en miljö, t.ex. byggnadernas placering och arkitektoniska utformning. Det kulturhistoriska värdet är istället det vi kanske inte direkt ser, utan det som ligger till grund för varför bebyggelsemiljön eller byggnaden ser ut som den gör.

För att tydliggöra skillnaden mellan karaktär och värde kan följande exempel ges:

När du tittar på en tavla utgör ramen, motivet och tavlans skick tillsammans dess karaktärsdrag. Värdet däremot ligger i om du tycker att motivet är vackert, vem som har målat tavlan samt tavlans proviniens.

De bärande karaktärsdrag som beskrivs i denna utredning är förknippade med PBL 2 kap 6 § samt PBL 8 kap 17 §. För beskrivning av bebyggelseområdes karaktärsdrag används Boverkets *Checklista karaktärsdrag* som utgångspunkt.

Det kulturhistoriska värdet som beskrivs i denna utredning hanteras i PBL 2 kap 6 § samt PBL 8 kap 13 och 17 §§.

Vilka modeller som har använts för att tydliggöra såväl karaktärsdrag som värden beskrivs på s. 5.

TIDIGARE STÄLLNINGSTAGANDEN

Översiktsplan

Jönköping kommuns översiktsplan antogs av kommunfullmäktige den 22 juni 2016. Översiktsplanen anger inriktningen för den långsiktiga utvecklingen av den fysiska miljön.

Kommunens viljeriktning avseende kulturmiljö beskrivs enligt följande:

- Kulturmiljön berikar samhället och dess värden ska därför tillvaratas, utvecklas och integreras i den fysiska planeringen.

- Kommunen ska ta fram ett kulturmiljöprogram, som redovisar hur kulturvärden och -miljöer ska säkerställas och utvecklas. Tills vidare ska Kulturminnesvårdsprogram för Jönköpings kommun (1988) tillämpas.
- Det behövs en sammanställning och översyn av befintliga inventeringar, för att kartlägga om det finns ett behov av att komplettera med nya inventeringar.
- Om befintliga inventeringar inte ger tillräcklig vägledning kan särskilda utredningar och värderingar behöva göras då det blir aktuellt med en planändring, bygglovansökan eller en annan förändring av mark- och vattenanvändningen.

Kommunens mål är även att kulturvärden ska bevaras och utvecklas.

I ÖP har särskilt värdefulla kulturhistoriska miljöer pekats ut, ett av dessa är de modernistiska flerbostadshusen direkt söder om skolmiljön och Hermansvägen.

FÖRFATTNINGSSKYDD

Gällande detaljplan

För fastigheten gäller Stadsplan 476 som fastställdes 11 september 1958. Det finns inga skyddsbestämmelser avseende kulturmiljön inom det aktuella området. Byggnaderna behöver ändå, med hänsyn till planens ålder, hanteras i enlighet med PBL 8 kap 13 och 17 §§.

Paugkallenberg, Basilio
Stadsarkitekt Stadsplanarkitekt

— Anvendte som begrund
underbygget frie fortællelse

Förslaget är utmärkt på
iderna av grundskolan.

Willi Wornand
München

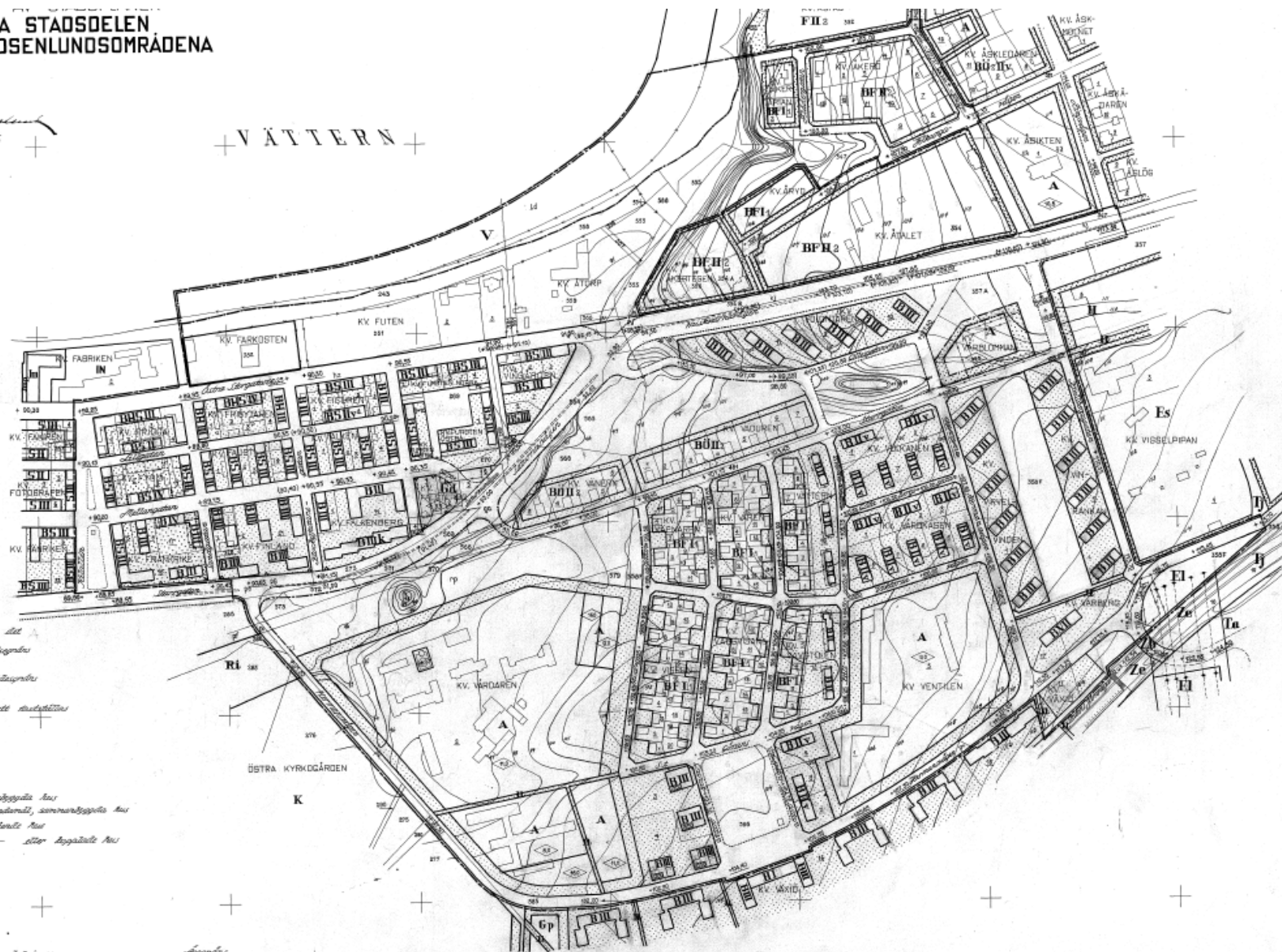
Följande lösningsföreläsningar bestod
den 31 oktober 1958

Atteñing:

[illegible][illegible]

11. *Вспомогательные слова*
 12. *Слова, употребляемые в предложении*
 13. *Слова, употребляемые в предложении*
 14. *Слова, употребляемые в предложении*

 Approved
 Disapproved
 Objected Approval Pending
 Objected Approval

Vad är kulturhistoriskt värde?

KULTURHISTORISKT VÄRDE BERÄTTAR OM VÅR HISTORIA

Det kulturhistoriska värdet är sammansatt av många olika delvärden, där alla delvärden inte har samma tyngd. De olika värdena kan förstärkas eller minskas beroende på vilka åtgärder i närområdet som sker.

De olika delar som bygger upp det kulturhistoriska värdet kan ses som olika berättelser. Tillsammans bildar de en helhet som gör det lättare för oss att förstå vår historia. Även om något har ett kulturhistoriskt värde innebär det inte ett förändringsförbud, istället fungerar kulturvärdet bäst om historia, samtid och framtid kan samverka.

GRADERING AV EN BYGGNADS KULTURHISTORISKA VÄRDE

I denna utredning graderas byggnaderna enligt en fyrgradig skala:

Blå - Särskilt värdefull byggnad, en byggnad med så stora kulturhistoriska värden att den inte bör rivas. Byggnaden bör bedömas omfattas av PBL 8 kap 13 §.

Grön - Kulturhistoriskt värdefull byggnad som bidrar starkt till platsens historia. Byggnaden kan bedömas omfattas av PBL 8 kap 13 § och ska alltid hanteras enligt PBL 8 kap 17 §.

Gul - Byggnad med visst värde eller miljöskapande värde är en byggnad som främst bidrar till platsen med sin gestaltning. Bör bedömas omfattas av PBL 8 kap 17 §.

Varsamhet och förvanskning

Enligt Plan- och bygglagen (PBL) ska alla byggnader hanteras varsamt vid ändring. Byggnader samt bebyggelseområden som är särskilt värdefulla får inte förvanskas.

PBL 8 kap 13 och 17 §§

Varsamhet avser respekt för en byggnads karaktärsdrag, t.ex. dess proportioner, form, volym, material och kulör.

Boverkets Byggregler (BBR) 1:2211

Förvanskning är inte definierat som begrepp i någon lagtext, föreskrifter eller allmänna råd. Däremot finns en del rättsfall som ger vägledning om vad förvanskning innebär. Generellt kan man säga att förvanskning kan inträffa om väsentliga egenskaper går helt förlorade eller om en byggnads eller områdes genuina karaktär inte bibehålls. Förvanskningsförbudet innebär inte något förbud mot förändring.

Boverkets Kunskapsbank

Museal miljö avser byggnad eller del av byggnad med så stora kulturhistoriska värden att byggnaden i sig själv kan anses vara ett utställningsföremål.

Boverkets Byggregler (BBR) 5:821

Analysmodell och metodik

ANALYSMODELLER - KULTURHISTORISKT VÄRDE

Som modell för att beskriva det kulturhistoriska värdet har Riksantikvarieämbetets plattform för kulturhistorisk värdering använts som utgångspunkt. Plattformen bygger på fyra på varandra följande steg:

- A. Beskrivande
- B. Analyserande
- C. Planerande
- D. Beslutande

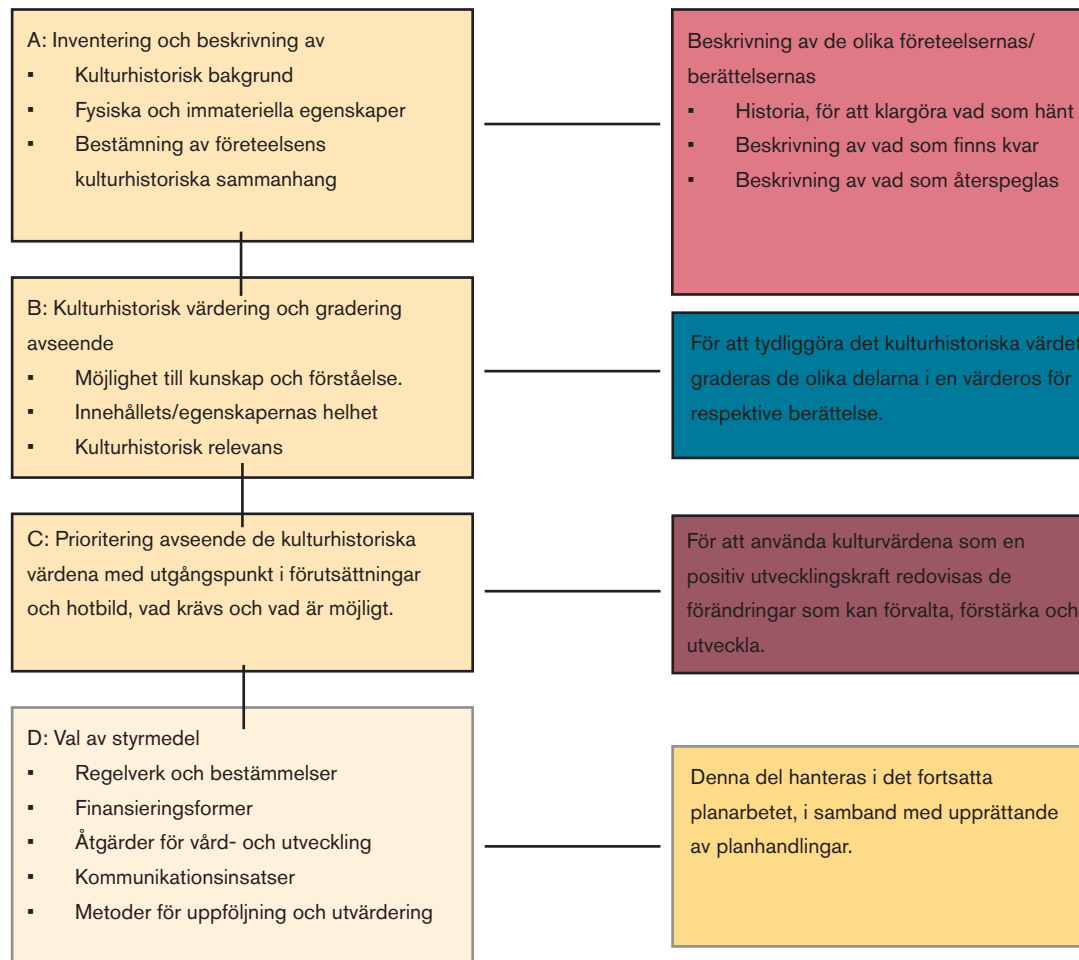
Vad de olika stegen innehåller beskrivs i modellen till höger. För att i dokumentet kunna följa de olika stegen är rubrikerna färgkodade enligt den högra delen av modellen.

För att lyfta fram vilka fysiska och immateriella delar som utgör grunden för det sammantagna kulturhistoriska värdet har områdets bärande berättelser identifierats och lyfts fram. På så vis kan kulturvärdena sättas in i ett sammanhang annat än genom linjär historieberättning.

Som utgångspunkt för beskrivning av själva värdena har den så kallade Unnerbäcksmodellen använts. Modellen beskrivs i Riksantikvarieämbetets bok "Kulturhistorisk värdering av bebyggelse" och bygger på att kulturvärden kan delas in i:

- Dokumentvärden
- Upplevelsevärden
- Förstärkande värden

De olika värdena som beskrivs ovan delas i sin tur in i olika delvärden.

HISTORIK

I DETTA KAPITEL BESKRIVS HANTERING AV:

- JÖNKÖPINGS BEBYGGELSEUTVECKLING**
- NÄROMRÅDETS UTVECKLING**
- ROSENLUNDSSKOLANS UTVECKLING**
- BYGGNADSÅR OCH URSPRUNGLIG FUNKTION**

På fotografiet syns skolbyggnaderna med småskolan till vänster i bild i formen av ett L som bildar en egen skolgård åt de mindre barnen. Storskolan och slöjd och skolköksbyggnaden syns till höger. Skolmiljön omgärdas av bostadsbebyggelse. Bild: Flygfoto Oscar Bladh AB. Källa Stadsbyggnadskontoret

Jönköpings bebyggelseutveckling

JÖNKÖPINGS BEBYGGELSEUTVECKLING

Jönköping växte fram som en handelsplats med dess äldsta stadsbildning i den nuvarande stadens västra del. Bebyggelsen uppkom redan under 1200-talet, kring ett betydelsefullt vägmöte, där färdleder från samtliga väderstreck korsades.

Efter krig- och orosår under 1600-talet återuppbyggdes staden av militärstrategiska skäl på den smala sandreveln mellan stadens sjöar. Staden fick då även ett regelbundet gatunät. Under 1600-talet blev staden ett administrativt centrum och behöll sin dåvarande struktur in på 1800-talet.

Under 1800-talet växte befolkningen kraftigt i Jönköping och den västra delen togs i anspråk för bebyggelse. I staden förlades betydande industrier och stadens invånarantal fortsatte att öka vilket ledde till bostadsbrist som fortgick fram till 1960-talets mitt. Den bostadssociala utredningen från 1933 visade att bostadsbristen i Jönköping var särskilt stor varpå stadens ytterområden allteftersom togs i anspråk för den framtida utbyggnaden av bostäder.

ROSENLUNDSOMRÅDETS UTVECKLING

Stadsdelen Rosenlund blev en av dessa områden som succesivt växte fram utanför den dåvarande stadsgränsen på delvis Rosenlunds gårds ägor och Österängens gårds ägor. Under 1900-talets första decennier köpte kommunen upp mark från Rosenlunds gård varpå bostadsområdet Rosenlund stadsplanerades 1913 och där uppfördes allteftersom egnahemsbebyggelse. I områdets sydvästra delar uppfördes hyreshusbebyggelse under 1940- och 1950-talen samt småhusbebyggelse från 1940-talets första hälft. I områdets sydöstra delar uppfördes invid järnvägen bebyggelse avsedd för mindre industriverksamheter. I områdets södra del förlades intill hyreshusen och småhusbebyggelsen en folkskola, Rosenlundsskolan. År 1956 anordnade staden en arkitekttävling för området, samma år antogs en principplan för området.

Småskolebyggnaden med sin karaktäristiska gavel uppförd i 1-2 våningar. Källa: Stadsarkivet

Småskolan uppförd i formen av ett L. Byggnaderna omsluter en mindre skolgård. Källa: Stadsarkivet

I förgrunden syns byggnaden som ursprungligen var slöjd- och skolköksbyggnad. Framför syns en isbana, anlagd på idrottsplatsen. Källa: Stadsarkivet

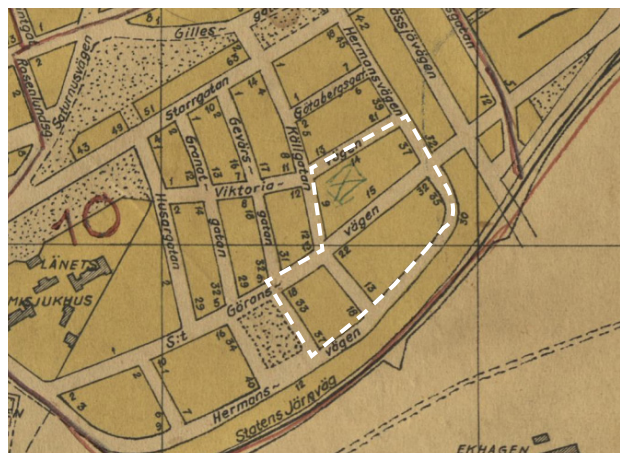
Storskolan med den anslutande kvadratiske huskroppen i tre våningar. Källa: Stadsarkivet

Närområdets utveckling

1886 - Generalstabskarta

På kartan syns Rosenlunds herrgård till vänster. Till höger syns kyrkobyggnad intill sjön. Observera att markeringen för skolmiljön är ungefärlig.

1949 - Plankarta

Området med dess struktur är nu uttritat. Till vänster syns epidemiska sjukhuset.

1954 - Ekonomiska kartan

På kartan syns egnahems-, småhus- och hyreshusbebyggelse uppförda under 1900-talets första hälft. På kartan syns Rosenlundsskolan uttritat med sina tre volymer. Skolmiljön ramas in av omgivande bebyggelsen.

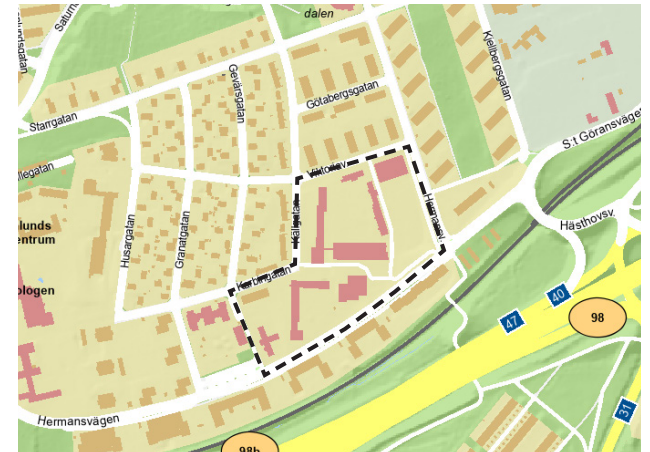
1960-tal - Flygbild (Kartbild.com)

På flygbilden syns verkstadsbyggnaden från 1961 i skolområdets norra del.

1970-tal Flygbild (Kartbild.com)

Ytterligare kompletteringar med tre skolbyggnader har gjorts. Dessa utgörs av en skolbyggnad, matsal och gymnastikhus.

2021 - Stadskartan

Ytterligare kompletteringar med bebyggelse har gjorts, strax väster om skolmiljön. Även skolbebyggelsen har kompletterats med ytterligare tre volymer.

Rosenlundsskolans utveckling

ROSENLUNDSSKOLAN

Behovet av en ny folkskola sågs som akut i Jönköping innan Rosenlundsskolans uppförande. Skolundervisning bedrevs i provisoriska lokaler i diverse fastigheter samt på Östra folkskolan. En ny stadsplan antogs i Rosenlundsområdet 1953 för nybyggnation. Rosenlundsskolan planerades med närhet till befintlig bostadsbebyggelse och uppfördes i samband med att området byggdes ut med bostadshus.

Den ursprungliga folkskolan kom att bestå av tre relativt låga skolbyggnader bestående av småskola, storskola samt slöjd- och matsalsbyggnad på en generös skolgård med idrottsplats. Småskolan uppfördes i 1-2 våningar enligt skolöverstyrelsens anvisningar i formen av ett L. I byggnaden inhystes även bland annat skyddsrum och bespisning. Storskolan uppfördes i två våningar med en anslutande kvadratisk volym i tre våningar som inhyste bland annat expedition, bildsal, musikrum, läkarrum och bibliotek. I den avlånga volymen förlades klassrummen på rad längs vidsträckta korridorer.

Skolbyggnaderna uppfördes i en modernistisk stil med flacka sadeltak och fasader i rött tegel och puts. De putsade partierna delades av med vertikalt gående band i tegel som tillsammans med tegelomfattningar till entrépartier också utgjorde en av fåtalet utsmyckningar på de annars sparsmakade fasadarkitekturen. Byggnaderna fick flertalet olika fönstertyper med olika dimensioner som speglade innanför varande funktion.

Franska fönster, enlufts-fönster, tvålufts-fönster med asymmetrisk tvärpost, större glaspartier bland andra. Fönstrens placerades i grupper i eller i förband och gav ett varierande inslag till fasadarkitekturen. Flertalet fönster markerades på ett tidstypisk vis med putsade ytor.

Förändringar i årtal

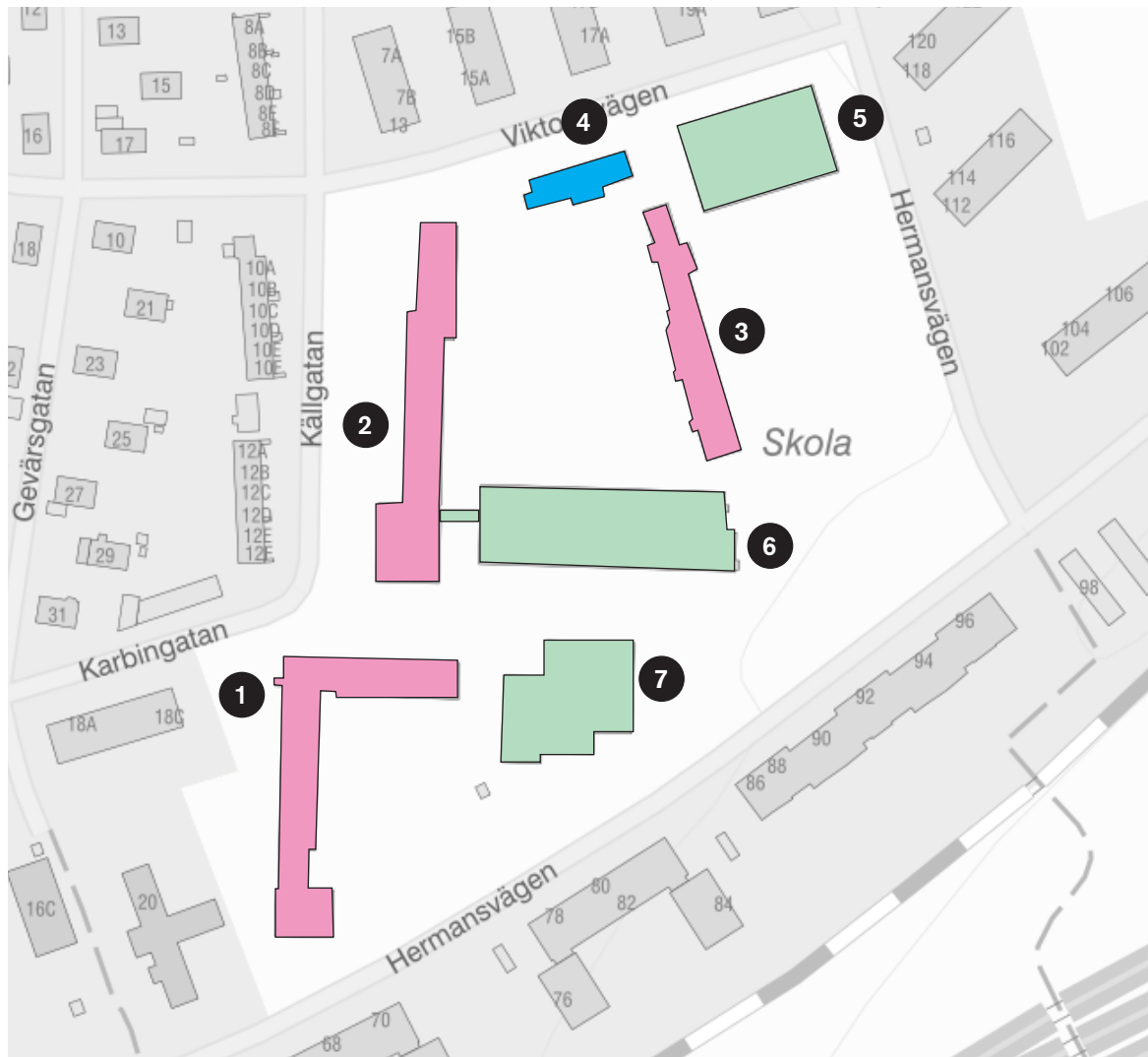
1961 planerades en byggnad för skolverkstad med studierum. Byggnaden ritades av Reed Andersson. Byggnaden uppfördes som en enkel rektangulär byggnadskropp i en våning med fönsterband bestående av enlufts-fönster med olika dimensioner. Byggnaden försågs med fasader i tegel och ett sadeltak klätt i tegel.

1968 byggdes skolan ut och om. Till skolmiljön tillkom tre skolbyggnader, en byggnad i tre våningar med klassrum, en ny matsalsbyggnad med musiksall och scen samt en gymnastiksal. Byggnaderna ritades av Atrio arkitektkontor i Jönköping. De nya volymerna anpassades i skala och material och uttryck efter den äldre bebyggelsen, vilket gav en fortsatt sammanhållen karaktär på skolmiljön. Ombyggnationer av mellan- och lågstadiesdelarna gjordes också. Exempelvis byggdes lågstadieskolan till med ett gymnastikrum.

Under 1990-talet gjordes ombyggnationer av skolutrymmena, däribland ombyggnad av skolverkstaden till utrymmen för hemkunskap samt ombyggnation av lågstadieskolan. Vid ombyggnationen sattes flera fönster igen. De flesta om- och tillbyggnaderna utfördes vid den här tiden av Atrio Arkitektkontor.

Även under 2000-talet gjordes om- och tillbyggnader såsom tillbyggnad på matsalsbyggnaden.

Byggnadsår och ursprunglig funktion

Ursprungliga funktioner

1. Småskola (lågstadie)
2. Storskola (mellanstadie)
3. Matsal och skolkök
4. Skolverkstad
5. Gymnastikbyggnad
6. Högstadie
7. Matsal

Byggnadsår

- 1956
- 1961
- 1968

Kartan markerar när de ursprungliga byggnadsvolymerna uppförts och tar inte hänsyn till större ombyggnationer.

Folkskolan under 1900-talets mitt

År 1842 infördes allmän folkskola i Sverige. Folkskolestadgan ställde krav på att varje socken på landsbygden och varje stadsförsamling skulle ha minst en skola med "vederbörligen godkänd lärare".

Från slutet av 1930-talet till 1950-talet, behöll skolorna sin framskjutna roll i samhällsutvecklingen. Typritningar togs fram för folkskolebyggnader där fokus hade förskjutit från byggnadens uttryck och arkitektur till dess funktion. De bibehöll dock en hög standard både materialmässigt och arkitektoniskt. Ofta med tegelfasader och kalkstenstrappor, placerade på värtaliga skolgårdar. Skolorna byggdes i samband med utvecklingen av nya bostadsområden, präglade av grannskapstänkandet. För den estetiska skolningen var den yttre omgivningen fortsättningsvis av betydelse: skolbyggnadernas stil anslöts ofta till den omgivande naturen och bebyggelsen med en välvårdad skolplan med träd och planteringar.

Skolor uppförda efter andra världskriget fick ofta en central, samlande ljushall i byggnadens mitt, som ett samlande rum för möten och demokrati. Detta innebar även att mängden korridorer kunde minskas, till vilka man nu vände sig emot. Äldre skolbyggnaderna med långa korridorer ansågs opraktiska och auktoritära i sin rumsstruktur. Under 1960- 1970-talet gick pedagogiska visioner hand i hand med sparsamhet och standardisering. Låga, utspridda och utsmyckade byggnader med olika entréer skulle signalera att skolan var en del av ett demokratiskt och jämlikt samhälle. Arkitekturen präglades av låga huslängor eller platta och breda byggnadsvolymer med ett sparsmakat formspråk.

Skolöverstyrelsens anvisningar och bestämmelser

Under 1940-talet växte en allt större standardisering fram i samhället. Detta medförde en likriktning i skolbyggnadernas utformning. Tidigare typritningar hade främst inriktats på skolbyggnadens arkitektur och skolträdgårdarnas utformning. Istället framhölls det i 1940-talets anvisningar och bestämmelser främst funktionellt betingade krav. Mått angavs för klassrummens storlek och trappors bredd samt beståndet av inventarier i olika salar. Detaljerade anvisningar blev styrande för skolbyggnadernas utformning, vilket gav en likformighet i skolbyggnaderna gestaltning vid denna tid. För att anslag skulle beviljas för skolbyggnaden, var förutsättningen att kraven efterföljdes. Nedan ges exempel på anvisningar:

- "Klassrum för småskola må icke inredas högre än i andra våningen och klassrum för folkskoleavdelningen ej högre än i tredje våningen."
- "Klassrum för småskoleavdelningar böra förläggas intill varandra och i större skolanläggningar vara avskilda från folkskoleavdelningarnas klassrum samt försedda med särskild entré."
- "Klassrum böra orienteras, att solljus erhålles under förmiddagarna. Lämpligaste väderstreck är åt sydost."
- Fönster anordnas endast åt ena långväggen, så att eleverna erhålla vänsterbelysning. Fönsterytan mätt i karmdager skall vid ett fritt läge vara 20 procent av golvytan."

Vidsträckt korridor men tegelklädda väggar som möter linoleumgolv och fönsterbrädor i kalksten. På väggar finns lampetter monterade. Källa: Stadsarkivet

Samlingssal med mönstermurad tegelvägg i fonden. Källa: Stadsarkivet

Bild från klassrum. Källa: Riksarkivet

KULTURHISTORISK VÄRDERING

I DETTA KAPITEL BESKRIVS HANTERING AV:

- MILJÖN SOM HELHET

- DE ENSKILDA BYGGNADERNAS VÄRDE

Entréhall med generöst ljusinsläpp genom generösa glaspartier. Golvet kläs av mönsterlagt stengolv. Källa Stadsarkivet

Miljön som helhet

KULTURHISTORISKT VÄRDE

Miljöskapande värde

Som helhet är miljön en mycket väl sammanhållen skolmiljö med ett antal tidslager. Eftersom nästan alla byggnaderna har mycket väl bevarade fasader, bortsett från fönsterbyten, är det mycket tydligt vilka som är ursprungsbyggnader. Det är också tydligt vilka byggnader som tillkommit på 1960-talet.

På nationell nivå finns det få motsvarande miljöer som på ett så tydligt sätt speglar 1950-talets skolbyggande och de kompletteringar som ofta gjordes på 1960-talet. Rosenlundsskolans område är därför en unik miljö att vara stolt över.

Bärande karaktärsdrag i miljön är:

- Låga, uppbrutna volymer
- Rött tegel
- Växelverkan mellan olika gårdsrum
- 1950-talets fasader.

Sammantaget bedöms miljön som helhet vara värdefull och bör hanteras med respekt för området och de enskilda byggnadernas karaktär. Det innebär inte att förändringar inte är möjliga. Istället innebär det att tillägg och förändring bör göras med eftertanke, t.ex. att hellre bygga till än att riva. De byggnader som markerats som *gula*, med ett visst kulturhistoriskt värde, kan dock rivas utan att påverka kulturvärdena på platsen negativt.

- Särskilt värdefull byggnad
- Värdefull byggnad
- Visst kulturhistoriskt värde/ miljöskapande

1. Den karaktäristiska gaveln på hus C, sett från hermansvägen.

2. Högdelen på hus A bildar ett fondmotiv i gaturummet. Till höger i bild syns bostadshus från ungefär samma tidsperiod, som bidrar till en unik miljö.

3. Den låga byggnad E är uppbruten i förskjutna volymer och inbäddad i grönska.

4. Låga byggnader var typiska för 1950-talet, för att anpassa skalan till barnen.

5. Byggnadernas gavlar är starka motiv i stadsrummet.

6. Kontrasten mellan puts och tegel skapar spänning och bryter upp byggnad Bs långsträckt fasad.

Byggnad A och B

KULTURHISTORISKT VÄRDE

Arkitektoniskt värde

Byggnadernas sammantagna volym och gestaltning är mycket typisk för 1950-talets skolbyggande. De ursprungliga karaktärsdragen är även tydligt avläsbara eftersom byggnaderna är väl bevarade. Som bärande karaktärsdrag kan nämnas:

- Uppbruten volym med tydligt 1950-talsdrag.
- Symmetriskt uppbyggd fasad med en blandning av puts och rött tegel.
- Hög detaljeringsgrad i utförandet både exteriört och interiört.
- Interiör där gult tegel präglar trapphallar och korridorer.

Samhällshistoriskt värde

Den arkitektoniska gestaltningen, den luppbrutna volymen samt de enkelsidiga klassrummen speglar tillsammans 1950-talets syn på skolväsendet och barnens rätt till för den tiden anpassade lokaler.

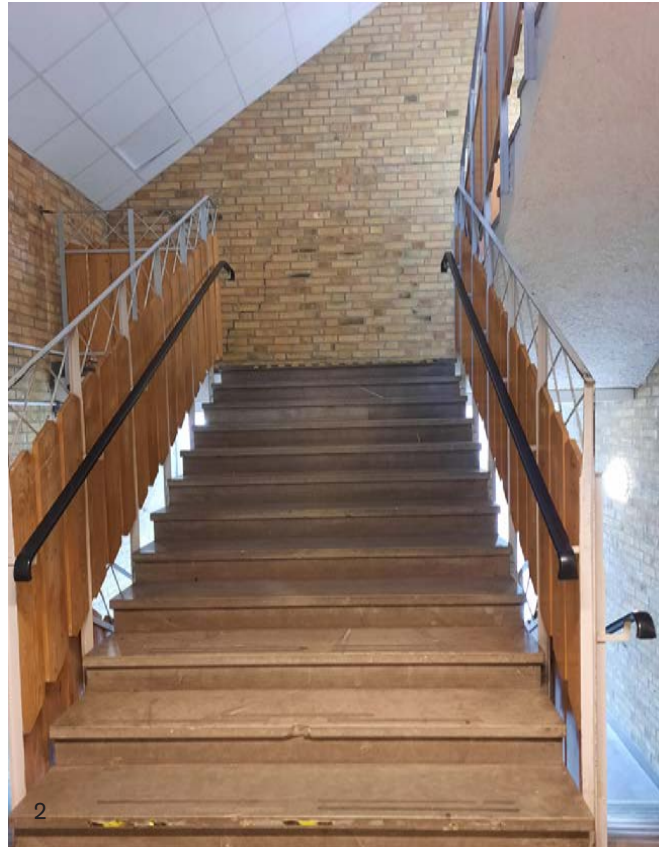
Miljöskapande värde

Byggnaderna har, men sina långsträckta och välbevarade fasader, ett stort miljöskapande värde. Tillsammans med i huvudsak byggnad E bildar byggnad A och B en för 1950-talet tidstypisk skolgårdsmiljö. Intrycket förstärks av byggnaderna på andra sidan Viktoriavägen som är ungefär samtida med skolbyggnaderna.

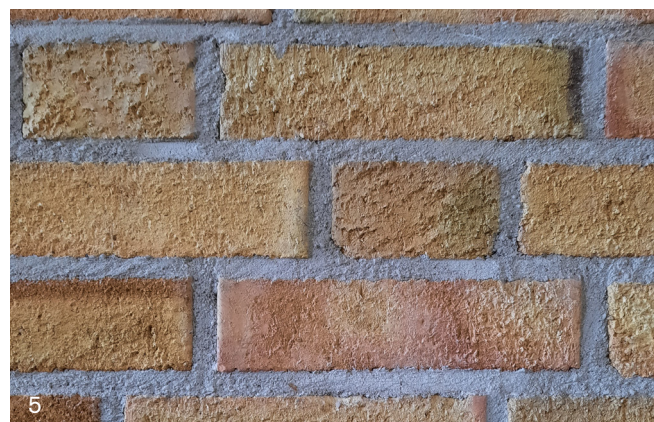
Sammantagen bedömning

Byggnaden är ovanligt väl bevarad och speglar på ett tydligt sätt 1950-talets skolbyggande. Tillsammans med andra byggnader inom området skapas en ovanligt väl bevarad skolmiljö. Sammantaget bedöms byggnaderna vara sådana särskilt värdefulla byggnader som kan omfattas av PBL 8 kap 13 §.

1. Högdelen har en karaktäristisk utformning som dominerar gaturummet.
2. Trapphallen karaktäriseras av gult tegel, stentrappor och samverkan mellan trä och metall i räckena.
3. Den sida som vänder sig bort från skolgården har en enklare gestaltning.
4. Fasaden mot skolgården är väl bearbetad. Tegel och puts samverkar för att bryta ner volymens längd.
5. Interiören präglas av gult tegel.
6. Exteriören präglas i hög grad av rött tegel.

Byggnad C

KULTURHISTORISKT VÄRDE

Arkitektoniskt och konstnärligt värde

Byggnadens exteriör är sparsmakad och tidstypisk, med strikta volymer och ett modernistiskt uttryck. Interiören är mycket välbevarad och har inslag av konstnärliga utsmyckningar. Bärande karaktärsdrag som bygger upp det arkitektoniska värdet är:

- Modernistisk exteriör med tydligt avslutade volymer.
- Blandning mellan kostsamma och billigare material.
- Dekorativa pustfält
- Invändig, välbevarad ljusgård med synlig betongkonstruktion, räcken i omålat trä och tegelväggar med lika tegel som exteriör gavelvägg.

Samhällshistoriskt värde

Kring 1960- och 70-talet var regleringen kring utformning av skolbyggnader inte lika hård som på 1950-talet. Den pedagogiska utvecklingen påverkade skolbyggandet och centrala ljusgårdar blev eftersträvandevärda. Greppet med ljusgårdar inspirerades delvis från 1950-talets stadshusbyggande, ett exempel är stadshuset i Borås. Skolbyggnader speglar således flera olika dimensioner av samhällets utveckling, förändring i pedagogiska inriktningar och samhällets normer, vilket speglas i byggnad C.

Miljöskapande värde

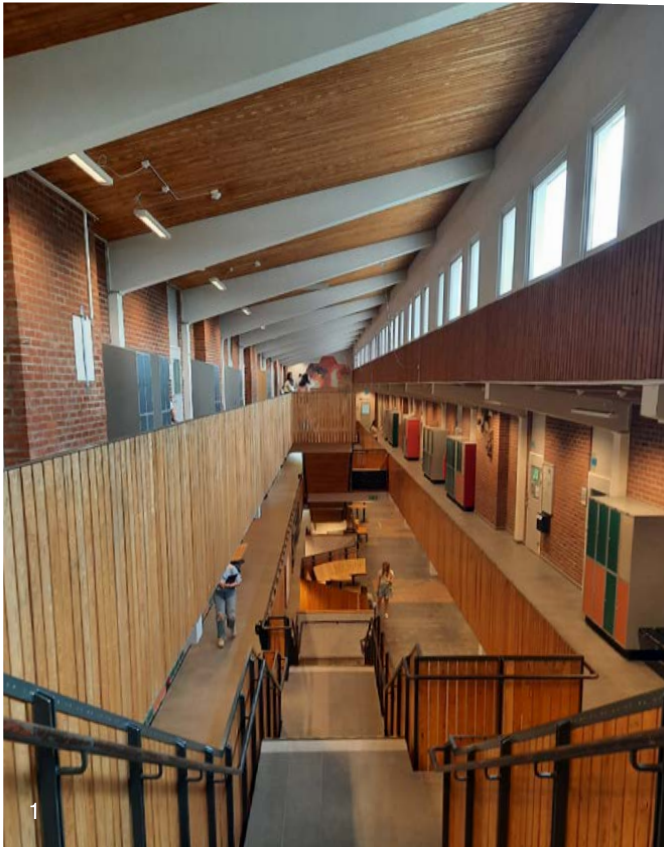
Med sin modernistiska gestaltning har byggnaden ett visst miljöskapande värde som en del av den sammanhållna skolmiljön.

Sammantagen bedömning

Det är ovanligt med den här typen av skolbyggnad som på ett tydligt sätt speglar 1960- och 70-talets ideal inom skolbyggnaden. Vidare är byggnaden mer påkostad än likvärdiga skolbyggnader. Det gör att byggnaden bedöms som en sådan särskilt värdefull byggnad som omfattas av PBL 8 kap 13 §.

- Särskilt värdefull byggnad
- Värdefull byggnad
- Visst kulturhistoriskt värde/ miljöskapande

1. Ljuskården i byggnad C är en unik och välbevarad miljö. Här samverkar olika högkvalitativa material för att skapa en harmonisk enhet.
2. Byggnadsanknuten konst återfinns på flera ställen. Teglet på innerväggarna är av ungefär samma typ som fasadens tegel.
3. Fasaden mot Hermansvägen upplevs som låg, men inspiration från 1950-talet.
4. Brädfodrad betong under fönsterbanden mot den större skolgården präglar fasadens uttryck.
5. Även i fasad samverkar olika material, här syns tegel över hörn som möter den brädfodrade, råa betongen.
6. De fönsterbanden är typiskt för 1960-talets skolbyggande.

Byggnad D

KULTURHISTORISKT VÄRDE

Arkitektoniskt värde

Byggnaden är uppförd i brytpunkten mellan 1950- och 60-talet, med en anpassning till de ursprungliga skolbyggnaderna från 1956. Den har ett något otydligt formspråk och saknar starka arkitektoniska kvaliteter. Interiören är kraftigt ombyggd och det går i dagsläget inte att se spår från ursprungligt utförande. Byggnadens bärande karaktärsdrag är:

- Låg volym med sadeltak.
- Utskjutande entréparti.
- Blandning mellan puts och tegel.

Samhällshistoriskt värde

Alla skolbyggnader har ett samhällshistoriskt värde genom att de i olika hög grad speglar hur utbildningsverksamheten har utvecklats. De flesta skolbyggnader uppvisar dock även exteriört vilken funktion de haft. Gällande hus D är de samhällshistoriska värdena otydliga vilket ger ett lägre värde trots att byggnaden haft stor betydelse för skolområdet.

Miljöskapande värde

Byggnaden har ett betydande miljöskapande värde. Den sluter gårdsrummet som präglas av byggnad A-, B- och E-s karaktäristiska 1950-talsgestaltning. Tillsammans bildar byggnaderna en väl sammanhållen enhet med hus C som fondbyggnad.

Sammantagen bedömning

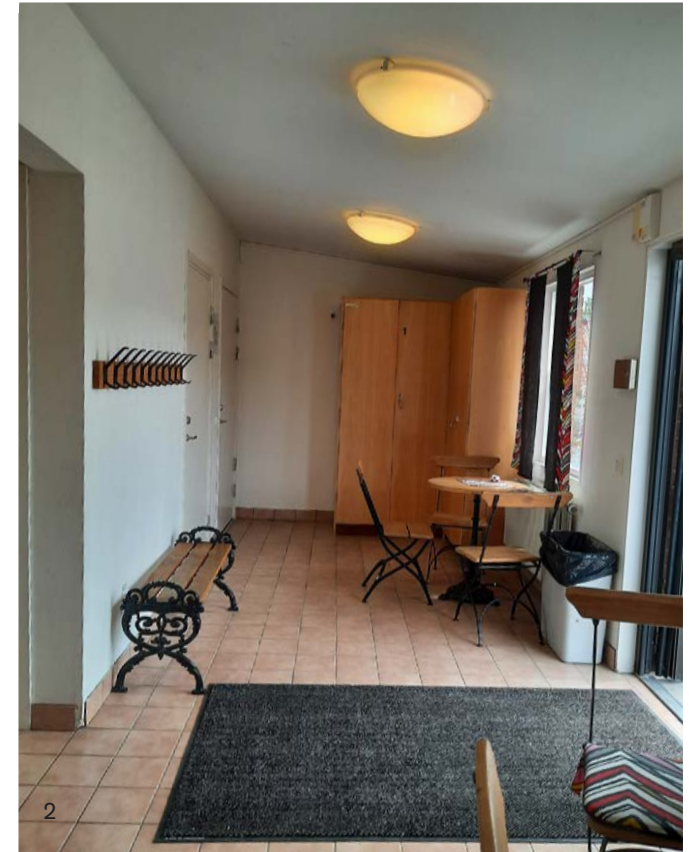
Byggnaden har, trots sitt miljöskapande värde, inte några större arkitektoniska värden. Byggnaden bedöms därför endast ha ett visst kulturhistoriskt värde. Byggnaden bedöms därför inte omfattas av PBL 8 kap 13 § men ska vid eventuell ändring hanteras varsamt enligt PBL 8 kap 17 §.

- Särskilt värdefull byggnad
- Värdefull byggnad
- Visst kulturhistoriskt värde/ miljöskapande

1. Byggnad D utgörs av en låg volym.
2. Interiören är i huvudsak kraftigt ombyggd utan spår från ursprungligt utförande.
3. Det röda teglet binder samman byggnaderna kring skolgården.
4. Även byggnadens baksida är enkelt gestaltad.

Byggnad E

KULTURHISTORISKT VÄRDE

Arkitektoniskt värde

Byggnaden har en volym och gestaltning som är typisk för småskolor från mitten av 1950-talet. Byggnaden är mycket omsorgsfullt gestaltad för att bryta upp den långsträckta volymen så att den inte upplevs som monoton mot skolgården. Även om förändringar har skett finns det än idag kvar ursprungliga detaljer så som ett antal portar. Bärande karaktärsdrag som bygger upp det arkitektoniska värdet är:

- Låg, uppbruten volym med sadeltak.
- Utskjutande entrépartier.
- Blandning av puts och tegel för att accentuera t.ex. entrépartier.
- Ursprungliga bevarade detaljer.
- Invändiga väggar av tegel likvärdig exteriört tegel.

Samhällshistoriskt värde

Byggnaden speglar 1950-talets pedagogiska ideal, där det var viktigt att ta hänsyn till hur barnen kunde uppleva skolbyggnadernas volymer.

Enligt uppgift finns det i källaren äldre, till viss del ursprungliga, slöjdämnen/modeller som använts i undervisningssyfte. Även om de inte omfattas av PBL har de ett samhällshistoriskt värde och kan på sikt vara värda att inventera.

Miljöskapande värde

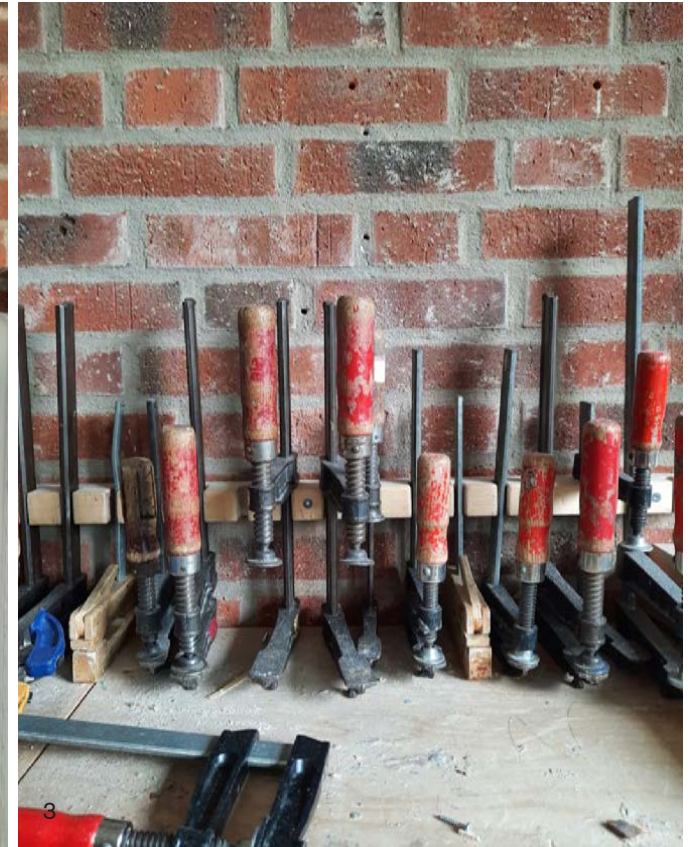
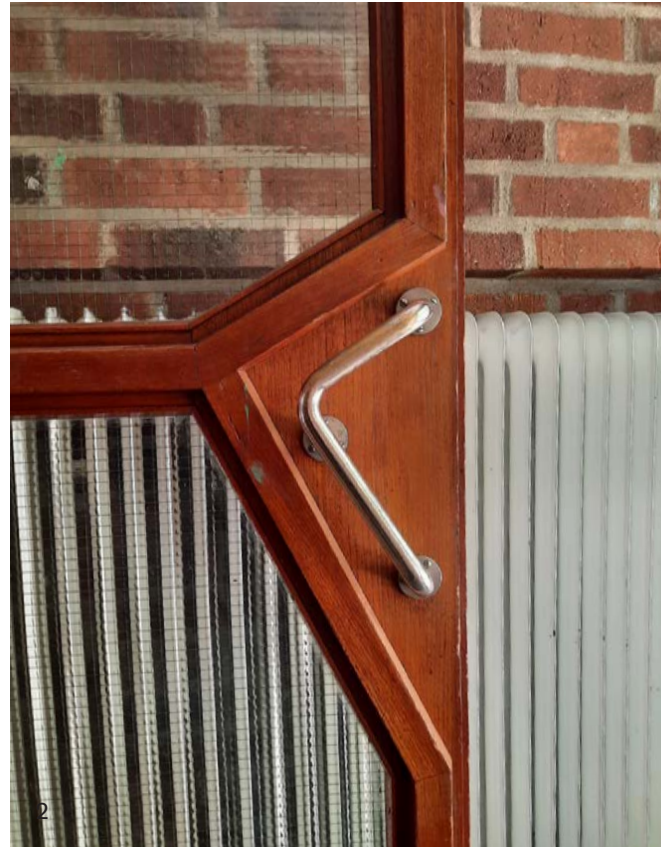
Som en del i en väl sammanhållen och väl bevarad skolmiljö har byggnad E ett stort miljöskapande värde. Tillsammans med byggnaden AB bildar en ett gårdsrum där 1950-talets skolbyggnadsideal är påtagligt. Det ger byggnaden ett högt miljöskapande värde.

Sammantagen bedömning

Byggnaden är ovanligt väl bevarad och speglar på ett föredömligt sätt 1950-talets skolbyggande. På nationell nivå finns få motsvarigheter vilket ger byggnaden en viss unicitet. Sammantaget bedöms byggnaden vara en sådan särskilt värdefull byggnad som kan omfattas av PBL 8 kap 13 §.

- Särskilt värdefull byggnad
- Värdefull byggnad
- Visst kulturhistoriskt värde/ miljöskapande

1. De väl bearbetade entrépartierna är mycket typiska för 1950-talet.
2. I byggnad E finns fortfarande ett antal ursprungliga portar, med ursprungliga trycken, kvar.
3. Det röda teglet är genomgående för både exteriör och interiör. Här en del av väggen i en av träslöjdssalarna.
4. Den låga volymen är uppbruten för att inte upplevas som monotom.
5. I fasaden samverkan puts och tegel för att skapa en helhet.

Byggnad F

KULTURHISTORISKT VÄRDE

Arkitektoniskt värde

Gymnastikhallen är en god representant för en idrottshall från 1960-talet, med en strikt volym som tillåter att själva idrottshallen har en högre höjd än ytorna för omklädningsrum. Interiören är väl bevarad med bl.a. ursprungliga redskap och många ursprungliga ytskikt. I jämförelse med andra idrottshallar från samma tidsperiod saknas dock högre arkitektoniska kvaliteter.

De bärande karaktärsdragen bedöms vara:

- Byggnadens strikta, geometriska former.
- Röda tegelfasader där likvärdigt tegel används även för de invändiga väggarna.
- Ursprunglig gestaltning och ursprungliga redskap inne i idrottshallen.

Samhällshistoriskt värde

Byggnadens struktur, med en centrerad idrottshall som flankeras av omklädningsrum för pojkar och flickor speglar 1960-talets ideal. Båda könen skulle ges lika rätt att idrotta, men det var samtidigt viktigt med en mycket distinkt separering av omklädningsrum.

Miljöskapande värde

Som en del i skolmiljön har byggnaden ett visst miljöskapande värde. På grund av sin gestaltning, och de exteriöra förändringar som byggnaden genomgått, har byggnaden ett lägre miljöskapande värde än de andra byggnaderna inom skolområdet.

Sammantagen bedömning

Byggnaden är på många sätt typisk för sin samtid men saknar större arkitektoniska och miljöskapande värden. Byggnaden bedöms därför ha ett visst kulturhistoriskt värde. Byggnaden bedöms därför inte omfattas av PBL 8 kap 13 § men ska vid eventuell ändring hanteras varsamt enligt PBL 8 kap 17 §.

- Särskilt värdefull byggnad
- Värdefull byggnad
- Visst kulturhistoriskt värde/ miljöskapande

1. Gymnastikhallen är mycket väl bevarad.

2. I omklädningsrummen finns väggar med ungefär samma röda tegel som ytterfasaden.

3. Gavelpartierna präglas av rött tegel, samt att byggnadens mittdel är högre på grund av gymnastikhallen.

4. I gymnastikhallen finns ursprungliga redskap kvar. Här ribbstolar mot den röda tegelväggen.

5. Byggnadens volym är strikt symmetrisk.

Byggnad G

KULTURHISTORISKT VÄRDE

Arkitektoniskt värde

Byggnaden har en volym och gestaltning som är typisk för småskolor från mitten av 1950-talet. Bärande karaktärsdrag som bygger upp det arkitektoniska värdet är:

- Byggnadens låga L-formade volym
- Högdelen som manifesterar huvudentrén.
- Gestaltning enligt det så kallade gyllene snittet där olika asymmetriskt placerade byggnadsdelar tillsammans skapar balans.
- Blandning av material så som tegel och puts.

Samhällshistoriskt värde

Den arkitektoniska gestaltningen, byggnadens L-form, den låga volymen samt de enkelsidiga klassrummen speglar tillsammans 1950-talets syn på skolväsendet och barnens rätt till för den tiden anpassade lokaler.

Miljöskapande värde

Som en del i en väl sammanhållen och väl bevarad skolmiljö har byggnad G ett stort miljöskapande värde. Att den syns från Hermansvägen, bidrar till det stora miljöskapande värdet. Det beror på att flera av byggnaderna längst med Hermansvägen är från samma tidsperiod. Tillsammans skapar de en på nationell nivå ovanligt välbevarad 1950-talsmiljö.

Sammanfattande bedömning

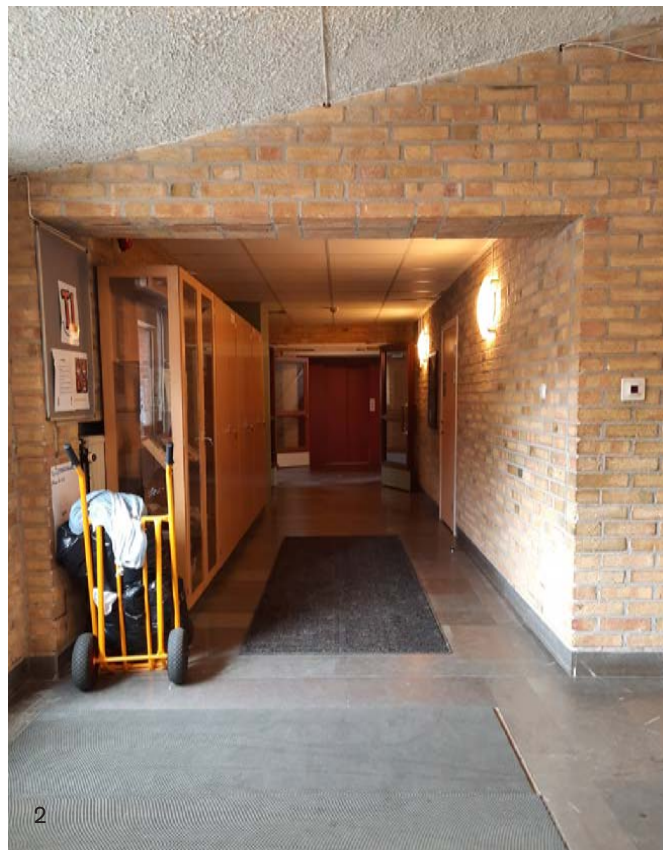
Eftersom byggnaden är en tydlig och välbevarad representant för 1950-talets skolbyggnader bedöms den vara en sådan värdefull byggnad att den kan falla inom ramen för PBL 8 kap 13 §.

Sammantagen bedömning

Det är ovanligt med den här typen av skolbyggnad som på ett tydligt sätt speglar 1960- och 70-talets ideal inom skolbyggnaden. Vidare är byggnaden mer påkostad än likvärdiga skolbyggnader. Det gör att byggnaden bedöms som en sådan särskilt värdefull byggnad som kan omfattas av PBL 8 kap 13 §.

- Särskilt värdefull byggnad
- Värdefull byggnad
- Visst kulturhistoriskt värde/ miljöskapande

1. Gaveln är mycket typisk för 1950-talet och utgör ett fondmotiv för del av Källgatan.
2. Korridorer och trapphus präglas av gult tegel.
3. Den låga volymen är typisk för 1950-talets skolbyggande.
4. Mot skolgården upplevs det tydligt att fasaden är uppbruten i olika volymer.
5. Baksidan är mindre bearbetad men ändå omsorgsfullt gestaltad.
6. Fasaden präglas av samverkan mellan puts och tegel.

Byggnad H

KULTURHISTORISKT VÄRDE

Arkitektoniskt värde

Byggnad H har en typisk modernistisk exteriör där dyrare och billigare material samverkar för att skapa en helhet. Samtidigt har byggnadens exteriör som påverkar upplevelsen av byggnaden.

Interiören är väl bevarad med röda tegelväggar som dominerande inslag. Matsalen präglas av den obrutna volymupplevelsen samt den scen som finns i rummets ena ände. Bärande karaktärsdrag är:

- Modernistiskt grundvolum.
- Exteriör med tegel, betong och plåt i samverkan.
- Välbevarad matsal med scen.
- Interiör med röda tegelväggar.

Samhällshistoriskt värde

Byggandet av en separat matsal är en tydlig årsring som även markerar samhällets förändrade syn på barnens tillvaro i skolan. På grund av sin ursprungliga funktion har byggnaden ett betydande samhällshistoriskt värde.

Miljöskapande värde

Tillsammans med byggnaderna A, C och G bildar byggnad H ett långsträckt gårdsrum med en skala som är typisk för mitten av 1900-talet. I detta gårdsrum har byggnad H ett stort miljöskapande värde.

Gårdsrummet som bildas tillsammans med byggnad G samt Hermansvägen är något otydligare. I det sammanhanget har byggnad G ett något lägre miljöskapande värde.

Sammantagen bedömning

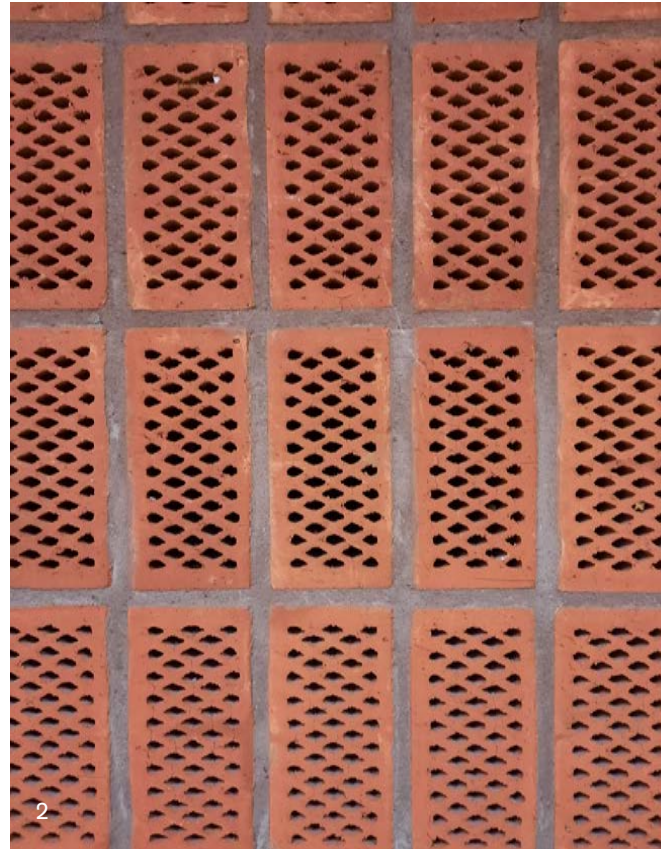
Byggnaden är på många sätt typisk för sin samtid men saknar större arkitektoniska. Även om det miljöskapande värdet sammantaget kan bedömas som betydande bedöms byggnaden ha ett visst kulturhistoriskt värde. Byggnaden bedöms därför inte omfattas av PBL 8 kap 13 § men ska vid eventuell ändring hanteras varsamt enligt PBL 8 kap 17 §.

- Särskilt värdefull byggnad
- Värdefull byggnad
- Visst kulturhistoriskt värde/ miljöskapande

1. Trappan upp till scenen.

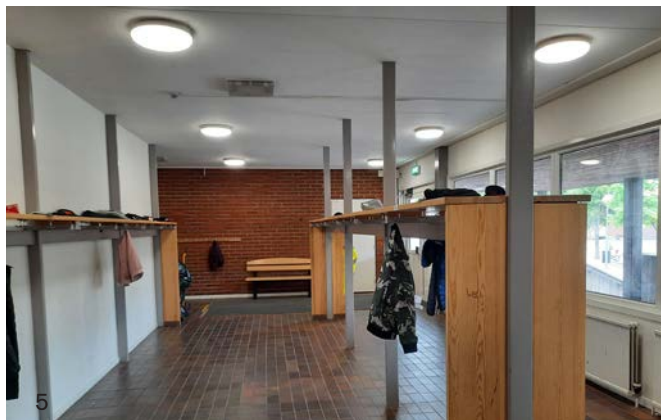
2

2. Väggarna uppe på scenen är murade med ett karaktäristiskt håltegel.

3-4. Matsalen är stor med drag från ursprunglig karaktär.

5. I kapprummet finns ursprunglig golvbeläggning kvar, tillsammans med röda tegelväggar som binder samman exteriör och interiör.

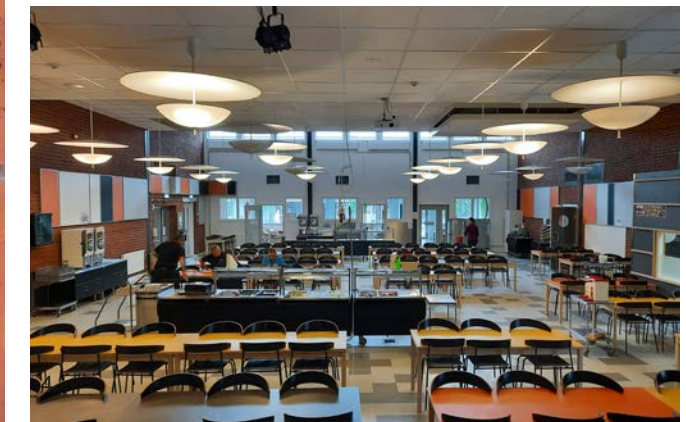
6. Delar av fasaden präglas av det röda teglet.

5

3

6

Källor

LAGRUM

Plan- och bygglagen (2010:900), PBL

Plan- och byggförordningen (2011:338), PBF

Boverkets Byggregler (BBR)

ARKIV

Lantmäteriet historiska kartor

Lantmäteristyrelsen arkiv

Rikets allmänna kartverks arkiv

Stadsarkivet

Bygglövsarkivet

Jönköpings läns museum

TRYCKTA

Génétay Cissela, *Plattform Kulturhistorisk värdering och urval: grundläggande förhållningssätt för arbete med att definiera, värdera, prioritera och utveckla kulturarvet*. Riksantikvarieämbetet 2015

Unnerbäck, A (2012), Kulturhistorisk värdering av bebyggelse. Stockholm: Riksantikvarieämbetet

Cecilia Björk, Laila Reppen, *Så byggdes staden*, 2000

Jönköpingsposten, 1954-01-09, 1968-09-04

Smålands folkblad, 1955-10-18, 1971-09-24, 1972-02-19

OTRYCKTA

Inventeringar värdefull bebyggelse - A6 och Ryhov, Ljungarum, Rosenlund, Vättersnäs, Österängen samt Ekhagen, Jönköpings länsmuseum (1988)

Allmän bebyggelsehistoria 1950-2000, Jönköpings kommun

DIGITALA

<https://lagen.nu/prop/1950:70>: Prop. 1950:70 ('angående riktlinjer för det svenska skolväsendets utveckling',)

<https://www.boverket.se/sv/samhallsplanering/arkitektur-och-gestaltad-livsmiljo/arbetssatt/skolors-miljo/strategiska-vagval/larmiljoer/>

PRATA MED OSS!

white.se
@whitearkitekter

white